

การพัฒนาของเกาหลีใต้- พรมแดนแห่งความรู้

ดร.พิชณุ สุนทรารักษ์*

เกาหลีใต้เป็นตัวอย่างของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศและเป็นที่น่าสนใจของนักวิชาการพร้อมทั้งอีกหลายฝ่ายด้วยกันที่ต้องการแสวงหา “สูตรสำเร็จ” หรือ “เคล็ดลับ” ในการอธิบายประสบการณ์ที่น่าชื่นชมของประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ว่านี่บางคนได้เลยเถิดไปถึงการสถาปนาพัฒนาการของเกาหลีใต้พร้อมทั้งได้หวนและสิงคโปรกับฮ่องกงขึ้นเป็น “แนวการพัฒนาแบบเอเชียตะวันออก” ที่มี “สี่เสือแห่งเอเชีย” เป็นแม่แบบ หลายประเทศในกลุ่มเอเชียโดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงมากกำลังพัฒนาประเทศอย่างเร่งรีบเพื่อก้าวสู่การเป็น “เสือตัวที่ 5” ให้ได้

ภายใต้บรรยากาศทางการค้าระหว่างประเทศในปัจจุบันตั้งที่ทราบกัน พร้อมทั้งแนวโน้มในอนาคต (บทความนี้เขียนขึ้นในเดือนธันวาคม) เราจะปฏิเสธไม่ได้ว่า “สงครามทางการค้า” คงจะเกิดขึ้นในเร็วนี้ และดูเหมือนกับว่าหลายประเทศที่มีบทบาทอย่างมากในระบบการค้าระหว่างประเทศได้เตรียมการไว้แล้วล่วงหน้าเพื่อที่จะเผชิญหน้าทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ก่อนที่การประชุมนี้จะล้มเหลวด้วยซ้ำไป ในไม่ช้าการกีดกันทาง

การค้าไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตามคงจะถูกนำมาใช้ในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศซึ่งกำลังก้าวสู่ยุคที่มีศูนย์กลางมากกว่าสอง (Multipolarism)

เมื่อบรรยากาศทางการค้าระหว่างประเทศมีลักษณะเช่นนี้แล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (แบบเกาหลีใต้) ซึ่งเท่ากับเป็นการผูกอนาคตไว้กับความต้องการของตลาดภายนอกที่ไม่แน่นอนจะเหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาหรือไม่? เพราะเราต้องคำนึงด้วยว่าพัฒนาการ เพื่อการส่งออกนั้นต้องพึ่งตลาดในต่างประเทศค่อนข้างมากจึงมีอัตราการเสี่ยงค่อนข้างสูง ยิ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ ไม่มีอำนาจซื้ออย่างมหาศาลเหมือนในอดีตเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ (ที่ส่งผลให้สหรัฐฯ มีหนี้สินมากที่สุดในโลก เสียดุลการค้ากับญี่ปุ่น ฯลฯ) และประเทศที่เน้นการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมในระดับต่าง ๆ ก็มีหลายประเทศด้วยกัน ซึ่งในที่นี้หมายถึงการมีคู่แข่งที่มีจุดประสงค์จะแย่ง

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขิงตลาดกันอย่างเข้มข้น ในรูปแบบต่าง ๆ นั้นเอง

ที่ผู้เขียนได้กล่าวไปนั้นเพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าการที่ประเทศอื่นจะพัฒนาแบบเกาหลีได้โดยเน้นการพัฒนาเพื่อส่งออกนั้นอาจจะประสบความสำเร็จได้ยากในปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วบรรยากาศการค้าระหว่างประเทศในขณะนี้คงจะไม่อำนวยต่อการปรากฏตัวของ “เสือตัวที่ 5” (ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นประเทศไทยของเราเสมอไป แต่อาจจะประเทศมาเลเซียก็ได้) ด้วยซ้ำไป

บทความฉบับนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน โดยที่ส่วนแรกจะอธิบายถึงเกาหลีใต้ที่เรารู้จัก (กล่าวถึงความรู้อันหลายเกี่ยวกับประเทศนี้ที่เราได้อ่าน ได้ฟัง และได้คุยกับผู้ร่วมงานในแวดวงต่าง ๆ) ซึ่งจะครอบคลุมถึงนโยบายต่างประเทศ “แบบใหม่” การลงทุนในต่างประเทศ ความเข้าใจของหลายคนว่าเกาหลีใต้กำลังจะเป็น “ญี่ปุ่นที่ 2” และปัญหาทางทฤษฎีที่นักวิชาการทั้งหลายได้พบเมื่อศึกษาความสำเร็จของประเทศนี้

ส่วนที่สองจะเปรียบเทียบเกาหลีใต้ซึ่งเป็นตัวแทนของนิกร์หรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่จากเอเชียและบราซิลซึ่งเป็นตัวแทนของนิกร์ลาตินอเมริกา โดยผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วทั้งสองประเทศใช้นโยบายเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นนิกร์ที่คล้ายคลึงกันมาก แต่คนส่วนใหญ่จะเข้าใจผิดว่าเกาหลีใต้และบราซิลมีนโยบายการพัฒนาที่ต่างกัน (คงจะเป็นเพราะว่าผลที่ออกมาจากการพัฒนาประเทศมันต่างกันมากเลยทำให้เกิดความเข้าใจว่าแนวการพัฒนาของทั้งสองประเทศนี้ไม่มีความคล้ายกัน)

ในบทสรุปผู้เขียนจะนำเสนอแนววิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ให้น้ำหนักกับศึกษา “ประวัติศาสตร์ - โครงสร้าง” ของแต่ละสังคม โดยมีความหวังว่าแนวใหม่นี้คงจะช่วยให้เกิดประโยชน์สำหรับหลายท่านที่สนใจในเรื่องว่าด้วย “การพัฒนาเปรียบเทียบ” แต่มีความเบื่อหน่ายอย่างมากกับทฤษฎีที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้ ซึ่งมีลักษณะของการ “จัดข้อมูลให้สอดคล้องกับแนววิเคราะห์” มากกว่าการคำนึงถึง “ลักษณะเฉพาะ”

(Uniqueness) ทางการเมือง การเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ จึงไม่แปลกเลยถ้าหากจะมีใครเกิดความรู้สึกที่ว่าทฤษฎีต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถให้ภาพรวมที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้ (ในกรณีของเกาหลีใต้ก็ดูจะมีลักษณะเช่นนั้น)

บทความนี้จะไม่พูดถึงปัญหาต่าง ๆ ของเกาหลีใต้ภายหลังจากที่ประเทศดังกล่าวก้าวสู่การเมืองแบบประชาธิปไตยโดยเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาเอง เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าปรากฏการณ์ใหม่ช่วงเสรีภาพอันเบิกบานได้มีผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศลดลงไปมากเนื่องจากการหยุดงานเพื่อการเรียกร้องค่าจ้างที่สูงขึ้นพร้อมทั้งการประท้วงในรูปแบบต่าง ๆ ผู้นำทางการเมืองจึงพยายามแสวงหาทางออกที่เหมาะสมเพื่อรองรับความต้องการทางการเมืองของกลุ่มพลังทางสังคมทั้งหลาย นอกจากนี้เกาหลีใต้ยังต้องปรับระบบการผลิตของตนให้มีเทคโนโลยี (Technological content) ที่สูงขึ้นด้วย เนื่องจากต้องเผชิญกับการถูกบีบจากภายในที่ได้กล่าวไปแล้วและภายนอก (สหรัฐฯ ยุโรป และกลุ่มประเทศอาเซียน)

(1)

1. เกาหลีใต้สามารถพัฒนาตัวเองจากประเทศที่ยากจนไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยใช้เวลาเพียงไม่กี่สิบปี (เมื่อปี 1955 ผลผลิตมวลรวมของเกาหลีใต้นั้นมีมูลค่าเพียง 1.8 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ในปี 1987 หรือเมื่อสามปีที่แล้วผลผลิตมวลรวมได้พุ่งขึ้นสูงถึง 119 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ นอกจากนี้เกาหลีใต้ยังได้เปรียบทางการค้ากับสหรัฐฯ ถึง 10 พันล้านเหรียญอีกด้วย)

ความสำเร็จของเกาหลีใต้นี้จะเห็นได้ชัดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงมากทุก ๆ ปี (มากกว่า 9 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งเกิดขึ้นได้โดยการเน้นนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกที่มีรัฐคอยให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้ง

ในทางตรงและโดยทางอ้อม นอกจากนี้แล้วการที่เกาหลีใต้ได้เป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเมื่อปี 1988 ก็เปรียบเสมือนประกาศนียบัตรของความสำเร็จเช่นกัน เพราะประเทศที่จะจัดมหกรรมระดับนี้ได้มันจะต้องมีความพร้อมในหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสถานที่พักนักกีฬาและเจ้าหน้าที่ ศูนย์โทรคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวกในรูปแบบต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น

ความสามารถของเกาหลีใต้ในการก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้มีผลให้หลายประเทศในโลกที่สามประสงค์ที่จะเลียนแบบแนวการพัฒนาของเกาหลีใต้ เพราะความสำเร็จดังกล่าวได้สร้างความหวังให้กับประเทศกำลังพัฒนาว่าการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นนั้นยังคงพอมีลู่ทางอยู่ กล่าวคือโลกทุนนิยมมิได้ปิดกั้นการยกระดับความเจริญของกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในโลกที่สาม ดังที่เข้าใจกันในบางวงการ แนวทางการพัฒนาแบบเกาหลีใต้จึงได้รับการสรรเสริญอย่างมากว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศทั้งหลายในโลกที่สาม ที่อยากพัฒนาอย่างรวดเร็ว¹ นอกจากนี้แล้วแนวการพัฒนาที่เน้นการส่งออกของเกาหลีไดียังถูกนำไปเปรียบเทียบกับแนวทางของกลุ่มประเทศในลาตินอเมริกา (บราซิล อาร์เจนติน่า เม็กซิโก) โดยที่กลุ่มหลังมักจะถูกประเมินเสมอว่าพัฒนาประเทศในทางที่ล้มเหลว อันจะเห็นได้จากการที่กลุ่มประเทศในลาตินอเมริกาที่เป็นยักษ์ใหญ่นั้นมักจะมีปัญหาหนี้สินอันล้นหลามและยากที่จะชำระหมดได้ในชาตินี้² (ซึ่งก็เป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ของทั้งสองฝ่าย จะให้ออกมารับกันอย่างเปิดเผยคงจะเป็นเรื่องที่น่าอับอายสมควรสำหรับธนาคารอเมริกันหลายแห่งที่เป็นเจ้าหนี้ และกลุ่มประเทศลูกหนี้ใหญ่ เช่น บราซิล เม็กซิโก อาร์เจนติน่า ฯลฯ ด้วยเหตุผลหลายประการ)³ ที่ลาตินอเมริกามีหนี้สินอย่างท่วมท้นอันเปรียบเสมือนแผลเป็นที่เห็นชัดนั้นเป็นเพราะการเน้นอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าแบบยกระดับอยู่ตลอดเวลา (หมายถึงการปรับเทคโนโลยีให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ) ซึ่งต้องอาศัยการสั่งเข้าเทคโนโลยีราคาแพงจากต่างประเทศ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (ท่าเรือ สนามบิน

ระบบโทรคมนาคม ฯลฯ) ให้ทันสมัยและกระจายไปทั่วทุกมุมของประเทศ การพัฒนารัฐวิสาหกิจ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดต้องใช้ทุนค่อนข้างมาก การพัฒนาที่ให้น้ำหนักกับอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าแบบยกระดับจึงถูกประณามว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาหนี้สินในลาตินอเมริกา และเป็นตัวอย่างที่ประเทศในโลกที่สามควรจะหลีกเลี่ยงเป็นอย่างยิ่ง (จริง ๆ แล้วผู้เขียนมีความเห็นว่าเกาหลีใต้กับบราซิลซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมาะสมของลาตินอเมริกานั้น มีแนวการพัฒนาประเทศที่คล้าย ๆ กัน ไม่ค่อยมีใครพูดถึงประเด็นนี้ ซึ่งเราจะพิจารณากันในภายหลัง ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะเหตุผลที่หลายฝ่ายอยากจะทำสภาพที่เราเข้าใจกันว่าเกาหลีใต้กับบราซิลมันอยู่คนละขั้ว)

2. เศรษฐกิจของเกาหลีใต้จะมีลักษณะของการกระจุกอยู่ที่บริษัทใหญ่ ๆ เช่น ยูนเด ซัมซุง แดวู และล็กก็โกลสตาร์ ซึ่งรูปแบบของการรวมศูนย์ดังกล่าวมีความละม้ายคล้ายคลึงกับสถานการณ์ในอดีตของญี่ปุ่น และเมื่อคำนึงถึงเทคโนโลยีที่ส่วนใหญ่เกาหลีใต้ได้นำเข้าจากญี่ปุ่นแล้วก็อดไม่ได้ที่จะตีความเอาว่าเกาหลีใต้กำลังจะเป็น "ญี่ปุ่นที่สอง"⁴

ในปัจจุบันทางด้านเทคโนโลยี เกาหลีใต้จะอยู่ในอันดับที่หกของกลุ่มประเทศที่ผลิตเครื่องใช้และอุปกรณ์ทางไฟฟ้า และมีการพัฒนาด้านซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (Super Computer) ที่เป็นรองสหรัฐฯ และญี่ปุ่นเท่านั้น ความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยีนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการค้นคว้าและวิจัยอย่างเข้มข้นของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงของเกาหลี (Korea Advanced Institute of Science and Technology) เมื่อสองปีที่ผ่านมานี้ สถาบันที่ว่านี้ได้พัฒนาคอมพิวเตอร์ที่มี Memory capacity ถึง 256 Megabytes และความสามารถที่จะจัดการข้อมูลถึง 10 Billion Calculators ต่อวินาที (ในปัจจุบันเครื่องขนาดใหญ่มีขีดความสามารถเพียง 5 ล้านต่อวินาทีเท่านั้น) ความสำเร็จดังกล่าวได้ผลักดันให้บริษัทยักษ์ใหญ่ เช่น ซัมซุง โกลด์สตาร์ และยูนเด พร้อมกับบริษัทผู้ผลิต Semiconductor อีก 120 แห่ง ในเกาหลีใต้ ตัดสินใจที่จะลง

ขันเงินทุนจำนวน 3.6 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อการพัฒนา DRAM (Dynamic Random Access Memory) Chips. ⁵

ความสำเร็จขั้นหนึ่งทาง SUPERCOMPUTER ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ของเกาหลีใต้ เช่น การผลิตเครื่องบินเพื่อการทำสงคราม และเพื่อการพาณิชย์ เฮลิคอปเตอร์ ฯลฯ เป็นต้น จึงไม่แปลกเลยที่หลายต่อหลายคนจะมีความเชื่อว่าเกาหลีใต้คือ " ญี่ปุ่นที่สอง " และกำลังมาแรง

3. เกาหลีใต้กำลังเข้าไปลงทุนในต่างประเทศด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น (1) เพื่อแสวงหาแหล่งที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า (2) เพื่อการตีตลาดและครองส่วนแบ่งของตลาดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (3) เพื่อแสวงหาวัตถุดิบ และที่สำคัญก็คือ (4) เพื่อหลีกเลี่ยงการป้องกันตลาดซึ่งเป็นวิธีการที่หลายประเทศกำลังจัดขึ้นมาใช้ในขณะนี้ เพราะโลกมนุษย์กำลังก้าวสู่ยุคสงครามทางการค้าที่จะต้องมีความเข้มข้นไม่น้อยไปกว่ายุคสงครามเย็นที่เพิ่งผ่านไปเมื่อเร็ว ๆ นี้⁶

เมื่อปีที่แล้วบริษัทกว่าหนึ่งร้อยบริษัทของเกาหลีใต้ได้โยกย้ายกิจการของตน โดยเข้าไปลงทุนในกลุ่มประเทศอาเซียน และมีการคาดการณ์กันว่าจะมีอีกหนึ่งร้อยห้าสิบบริษัทที่กำลังเตรียมตัวที่จะเจริญรอยตาม การเคลื่อนย้ายอย่างเป็นทางการดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่กระทรวงการค้าและการอุตสาหกรรมของเกาหลีใต้ได้ยกเลิกกฎระเบียบที่กีดกันการเคลื่อนย้ายของทุนออกสู่ภายนอกประเทศ โดยมีการยินยอมให้บริษัทแต่ละแห่งสามารถนำเงินไปลงทุนในต่างแดนได้ถึง 5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตรัฐบาลเหมือนที่เคยปฏิบัติมาในอดีต

นอกจากนี้แล้วธนาคารเพื่อส่งเสริมการค้าและการส่งออกของเกาหลีใต้ (Import-Export Bank) ได้จัดตั้งกองทุนพิเศษที่มีมูลค่าถึง 102 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้บางบริษัทเคลื่อนย้ายกิจการไปที่อื่น (นอกประเทศ) เพื่อคงไว้ซึ่งการได้เปรียบอย่างต่อเนื่องของบริษัทเหล่านี้ที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่าง

ดีจากรัฐ นโยบายที่เปลี่ยนไปนี้เองที่ส่งผลให้การลงทุนในต่างประเทศของเกาหลีใต้พุ่งขึ้นสูงถึง 2.07 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปีนี้ (เมื่อสองปีที่แล้วยอดการลงทุนในต่างประเทศมีมูลค่าเพียง 1.1 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ เท่านั้นเอง)

ครึ่งหนึ่งของเงินทุนทั้งหมดได้พุ่งมาที่กลุ่มประเทศในเอเชียอาคเนย์ โดยมีการลงทุนเพื่อการผลิตสินค้าหลายประเภทด้วยกัน เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ของเล่นเด็ก เครื่องเฟอร์นิเจอร์ เครื่องไฟฟ้า ยานต่าง ๆ และอาไหล่รถยนต์ ประเทศไทยได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากนักลงทุนเกาหลีใต้เนื่องจากมีเสถียรภาพทางการเมืองที่สูง พร้อมกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว ค่าแรงงานที่ถูกมากในกลุ่มประเทศเอเชียอาคเนย์เป็นจุดเด่นอีกอันหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักลงทุนจากเกาหลีใต้ (ค่าแรงงานในอินโดนีเซียโดยเฉลี่ยแล้วจะอยู่ในระหว่าง 50 ถึง 60 เหรียญสหรัฐฯ ต่อเดือน ในขณะที่ค่าแรงงานในประเภทเดียวกันที่เกาหลีใต้จะเท่ากับ 350 เหรียญสหรัฐฯ ซึ่งต่างกันมากทีเดียว)

บริษัทไปยังซึ่งผลิตเหล็กมีแผนการที่จะสร้างโรงงานผลิตแผ่นเหล็กในรัฐฮอร์ของมาเลเซีย ซึ่งต้องใช้ค่าใช้จ่ายทั้งหมดประมาณ 512 ล้านเหรียญสหรัฐฯ แต่จะมีกำลังผลิตแผ่นเหล็กถึงหนึ่งล้านตันต่อปี ส่วนบริษัทซัมซุงนั้นมีโครงการที่จะสร้างโรงงานผลิตหลอดโทรทัศน์ในรัฐเนกรีเซมบิลัน (มูลค่า 100 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) และโรงงานผลิตเครื่องไมโครเวฟที่เมืองฟอร์ทกลิง (มูลค่า 20 ล้านเหรียญสหรัฐฯ)

การลงทุนของเกาหลีใต้ในเอเชียอาคเนย์นั้นเหตุผลอันหนึ่งได้แก่การที่ประเทศในละแวกนี้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะประเทศไทย และมาเลเซีย ซึ่งความเจริญดังกล่าวย่อมหมายถึงการขยายตัวของตลาดสำหรับสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อสนองความต้องการของสังคมในละแวกดังกล่าวอีกด้วย จึงพอกล่าวได้ในระดับหนึ่งว่าเกาหลีใต้กำลังพยายามที่ลดการพึ่งพิงตลาดอเมริกันโดยการเปลี่ยนทิศทางการกระจายกิจการของตนไปยังจุดต่าง ๆ ของโลก ในยุโรปตะวันตกเกาหลี

ได้ก็ใช้วิธีการคล้าย ๆ กันที่ได้กล่าวไปแล้ว ถึงแม้ว่ามูลค่าการลงทุนในแถบนี้จะเท่ากับ 4 เปอร์เซ็นต์ของการลงทุนทั้งหมดในต่างประเทศก็ตาม บริษัทโกลด์สตาร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในยักษ์ใหญ่ได้สร้างโรงงานใกล้เมืองฝรั่งเศสขึ้นมาเพื่อผลิตโทรทัศน์สีจำนวน 100,000 เครื่องต่อปี และเครื่องเล่นวีดีโอเทป 150,000 เครื่องต่อปีที่แปลกและน่าสังเกตในกรณีนี้ก็คือการที่ค่าแรงในประเทศเยอรมนีนั้นสูงกว่าของเกาหลีได้ถึงสี่เท่าตัว ซึ่งตามตรรกะทางเศรษฐศาสตร์ดูจะเป็นการดำเนินการที่ไร้เหตุผลและไม่คุ้มเลย แต่ผู้เขียนคิดว่าในกรณีนี้เกาหลีได้คงมีเป้าหมายหลักคือการครองตลาดมากกว่า เพราะคงจะจำกันได้ว่าเมื่อสองปีที่แล้วเครื่องเล่นวีดีโอเทปของเกาหลีได้และญี่ปุ่นถูกเล่นงานจากกลุ่มประเทศในยุโรปว่าขายในราคาต่ำกว่าต้นทุนการผลิต (ที่เรียกว่าการ "DUMPING") จึงถูกตอบโต้โดยมาตรการทางภาษี (ผู้เขียนคิดว่ากลุ่มประเทศในยุโรปคงเกรงว่าสินค้าประเภทเดียวกันของตนไม่ว่าจะเป็น Philips Telefunken หรือ Thomson ฯลฯ คงจะสู้สินค้าจากเกาหลีได้และญี่ปุ่นไม่ได้ เลยตัดสินใจที่จะนำวิธีการตอบโต้สวนทางกับหลักการของระบบการค้าเสรีขึ้นมาใช้)

เป้าหมายที่จะเข้าไปมีส่วนแบ่งในตลาดของยุโรป ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นตลาดเดียวในปี 1992 นั้นเห็นได้ก็เช่นกันจากกรณีของบริษัทซัมซุงที่ได้เปิดโรงงานเพื่อการผลิตโทรทัศน์สี ๓ นิ้ว กรุงลิสบอน (ประเทศโปรตุเกส) และโรงงานผลิตเตาอบไมโครเวฟที่อังกฤษ (บริษัทแควได้ไปสร้างโรงงานในฝรั่งเศสเพื่อผลิตสินค้าแบบเดียวกัน)

4. เกาหลีได้ถูกมองว่ากำลังดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบใหม่โดยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตและอีกหลายประเทศในยุโรปตะวันออก ซึ่งความจริงแล้วมิได้เป็นของใหม่เลยแต่เป็นมาตรการที่ถูกผลักดันโดยความจำเป็นที่เกาหลีได้มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและความอยู่รอดเป็นหลักคือเกาหลีได้ต้องแสวงหาตลาดเพื่อการระบายสินค้าของตนและเพื่อการลงทุนและเพื่อการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหลายประเภทด้วยกันที่เกาหลียังขาดอยู่ในขณะนี้

ถ้าจะกล่าวว่ายานโยบายต่างประเทศของเกาหลีได้ในปัจจุบันมีลักษณะที่ถูกนำโดยผลประโยชน์ทางการค้าก็คงจะไม่ผิดนัก เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกำลังเปลี่ยนจาก "สงครามเย็น" มาสู่ "สงครามทางการค้า" และถ้าจะพิจารณาปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ เช่น การล้มเหลวของการประชุมแกตต์ การสถาปนาเขตปลอดภาษีระหว่างสหรัฐฯ และแคนาดา (ซึ่งมีแนวโน้มค่อนข้างมากกว่าประเทศเม็กซิโกคงจะเข้าไปรวมวงไพล์ด้วยในไม่ช้าอันเท่ากับการผนึกกำลังของสามประเทศในอเมริกาเหนือที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทางการค้าและการผลิตอันน่าเกรงขาม) การพยายามรวมตัวเป็นตลาดเดียวของยุโรป และการจัดนโยบายป้องกันตลาดมาใช้ เพราะประเทศทั้งหลายต่างไม่ไว้ใจซึ่งกันและกันพร้อมทั้งคำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะสั้นของตนเป็นหลัก เราคงพอจะคาดการณ์ได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคของ "สงครามทางการค้า" คงจะเป็นเรื่องของการแข่งขันอย่างเข้มข้นเพื่อครองตลาดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานาที่คิดกันขึ้นมาใช้

สหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกนั้นถูกมองจากเกาหลีได้ว่าเป็นฐานผลิตสินค้าต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมยิ่งเพราะเต็มไปด้วยข้อได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ แรงงานราคาถูก ฯลฯ บริษัทซัมซุงมีกิจการเกี่ยวกับการผลิตเครื่องไฟฟ้าอยู่ในยังการี (ซึ่งเป็นประเทศที่บริษัทแควกำลังแสวงหาช่องทางเพื่อที่จะลงทุนร่วมกับฝ่ายพื้นเมืองในกิจการว่าด้วยการผลิตรถยนต์และการโรงแรม) และมีหุ้นส่วนถึง 51 เปอร์เซ็นต์ในโรงแรมสปอร์ตที่กรุงมอสโก ซึ่งมีความสูงถึง 20 ชั้น และมีมูลค่าถึง 5 ล้านเหรียญสหรัฐฯ⁷

บริษัทซังยงที่มีกิจการด้านการกลั่นน้ำมัน การผลิตกระดาษ การผลิตเครื่องยนต์ ฯลฯ กำลังแสวงหาช่องทางที่จะเข้าไปลงทุนในยุโรปตะวันออกซึ่งก็คงเป็นเป้าหมายที่ไม่แตกต่างไปจากบรรษัทลงทุนข้ามชาติของอีกหลายประเทศในยุคของการแข่งขันอันเข้มข้นทั่วทุกมุมโลก แต่ยุโรปตะวันออกเองมิได้เป็นแหล่งที่ปราศจากอุปสรรค

ต่าง ๆ กลุ่มประเทศในบริเวณนี้ยังต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอีกมาก และยังคงขาดวัตถุดิบหลายอย่างด้วยกัน นอกจากนี้แล้วกฎหมายที่จะรองรับสิทธิประโยชน์ของการลงทุนโดยต่างชาติว่าด้วยการส่งกำไรคืน การแลกเปลี่ยนเงินตรา ฯลฯ ก็ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควรและจะต้องใช้เวลาอีกพอสมควร (คงจำกันได้ว่ามีหลายคนวิตกกังวลว่ายุโรปตะวันออกจะเป็นคู่แข่งของกลุ่มประเทศอาเซียน เพราะจะดึงดูดทุนที่จะไหลเข้ามาในอาเซียนไปที่ยุโรปตะวันออกแทน ผู้เขียนคิดว่ายุโรปตะวันออกยังคงต้องใช้เวลามากกว่าในการฟื้นฟูประเทศชาติกว่าจะลงตัวทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม สำหรับกฎหมายเพื่อรองรับการลงทุนก็เช่นกัน คือต้องใช้เวลานานพอสมควรเนื่องจากสังคมแบบคอมมิวนิสต์คงจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงมาสู่แนวทุนนิยมได้อย่างรวดเร็ว ฉะนั้นคงจะยังไม่สามารถเป็นคู่แข่งของกลุ่มประเทศอาเซียนได้ในช่วงห้าปีที่จะถึงนี้)

นโยบายต่างประเทศของเกาหลีใต้และนโยบายทางการค้าจึงมีลักษณะที่สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ภายใต้สถานการณ์ของสงครามทางการค้าซึ่งนับวันจะยิ่งเข้มข้นยิ่งอย่างเลี่ยงไม่ได้

5. ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศของเกาหลีใต้ได้ก่อให้เกิดความกดดันและปัญหาในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

ก) ประชาชนเริ่มมีความเบื่อหน่ายต่อระบบการปกครองแบบอำนาจนิยมที่พวกเขาต้องทนรับเป็นเวลานานเกือบยี่สิบปี (การเมืองแบบอำนาจนิยมซึ่งทำให้เกิดเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเกาหลีใต้^๖ ได้ทวัน บราซิล เม็กซิโก ฯลฯ จนทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่า “ ถ้าจะเป็นนิกรแล้วการเมืองจะต้องออกมาในรูปแบบของอำนาจนิยมหรือเผด็จการเสมอไปหรือไม่? ” “ ไทยจะเป็นนิกรได้ก็ต่อเมื่อมีการปกครองแบบอำนาจนิยมในรูปแบบไหนก็ได้ใช่ไหม? ” เป็นต้น) ในอดีตการประท้วงหรือความไม่พอใจในรูปแบบต่าง ๆ ของชาวเกาหลีใต้มักจะถูกตอบ

โต้อย่างหนักเสมอมาจากฝ่ายรัฐบาล ประชาชนเริ่มที่จะเอาจริงเอาจังกับการตอบโต้ระบบอำนาจนิยมหลังจากการปราบปรามอย่างโหดเหี้ยมที่กวางจูเมื่อช่วงต้นทศวรรษ 1980 ซึ่งมีผู้เสียชีวิตหลายร้อยคน นอกจากการที่ประชาชนจะเบื่อหน่ายกับการปกครองที่ไม่เคารพในสิทธิมนุษยชนแล้ว สหรัฐฯ เองก็ถูกประณามอย่างหนักด้วยว่ามีส่วนร่วมเห็นกับการปราบปรามที่กวางจู โดยการให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มมวลชนแก่ฝ่ายรัฐบาล กล่าวคือประชาชนในเกาหลีใต้มองว่ารัฐบาลอเมริกันให้การสนับสนุนรัฐบาลทหารของเกาหลีใต้ที่ใช้ระบบอำนาจนิยมในการปกครองประเทศและกดขี่ประชาชน ฉะนั้นสหรัฐฯ จึงถูกมองว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อเสรีภาพทางการเมืองที่ประชาชนต้องการ

ข) กลุ่ม AFL-CIO ในสหรัฐฯ ซึ่งมีหน้าที่ต่อสู้เพื่อสิทธิประโยชน์ของกลุ่มแรงงานอเมริกัน ได้ใช้อำนาจต่อรองของตนเรียกร้องให้รัฐบาลอเมริกันเล่นงานเกาหลีใต้เนื่องจากฝ่ายหลัง ไม่ยอมรับรองสิทธิของกลุ่มแรงงานเพราะมีปฏิบัติการหลายอย่างที่ไม่น่าพึงถึง “ ความเป็นธรรม ” และ “ การดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี ” ของพวกเขา ผู้ใช้แรงงานชาวเกาหลีใต้ (กลุ่มแรงงานในเกาหลีใต้จะมีชั่วโมงของการทำงานในแต่ละสัปดาห์ที่มากที่สุดในโลกเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนชั่วโมงในการทำงานของกรรมกรในประเทศอื่น ค่าตอบแทนก็ค่อนข้างต่ำอีกด้วย) กลุ่ม AFL-CIO ได้เสนอให้รัฐบาลสหรัฐฯ ตัดสิทธิพิเศษทางการค้า (หรือที่รู้จักกันในนามของจีเอสพี) ที่เกาหลีใต้เคยได้รับ เพื่อบีบบังคับให้มีการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสิทธิอันพึงได้ของกลุ่มแรงงาน

นอกจากเรื่องเกี่ยวกับแรงงานแล้ว (ซึ่งการมีแรงงานราคาถูกที่มีฝีมือและปราศจากการตื่นตัวทางการเมืองเท่าที่ควรเพราะถูกฝ่ายปกครองกดขี่กันต่าง ๆ นานา ตลอดเวลา เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของประเทศในโลกที่สามเพื่อการดึงดูดความสนใจของนักลงทุนจากต่างประเทศ และเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกาหลีใต้ บราซิล และเม็กซิโก สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว) เกาหลีใต้ยังถูกเล่นงานจากสหรัฐฯ ที่บังคับให้มีการเปิด

ตลาดสำหรับเนื้อและหมูหรืออเมริกัน พร้อมทั้งการชู้ว่า เกาหลีใต้อาจจะตกอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกดำเนินการโดย มาตรา 301 (ซึ่งญี่ปุ่น อินเดีย และบราซิล โดนมามาแล้ว ทั้งนั้น) ที่สหรัฐฯ ใช้สำหรับการเล่นงานกลุ่มประเทศที่ มีนโยบายกีดขวางระบบการค้าเสรี

ค) เกาหลีใต้ถูกทำทลายจากหลายประเทศ (โดยเฉพาะจากแถบอาเซียน) ซึ่งได้พัฒนาขีดความสามารถ ในการผลิตสินค้าต่าง ๆ ที่มีเทคโนโลยีระดับต่ำ (หรือ ไม่สลับซับซ้อน) ในราคาหรือต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าของเกาหลีใต้อย่างมาก แต่คุณภาพของสินค้าจะมีระดับที่ใกล้เคียงกันเนื่องจากค่าแรงในประเทศคู่แข่ง เหล่านี้ยังไม่สูงเท่ากับค่าจ้างในเกาหลีใต้ การถูกทาบรัศมีจากภายนอกได้ทำให้เกาหลีใต้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับระดับเทคโนโลยีในการผลิตของตนให้สูงขึ้น (RESTRUCTURE) พร้อมทั้งแสวงหารูปแบบของสินค้าขึ้นใหม่ ซึ่งก็มักจะสร้างปัญหาอย่างเนิ่นอนเพราะเกาหลีไต่ยังขาดเทคโนโลยีระดับสูงของตัวเองและต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นอันจะมิผลให้ต้องยินยอมให้บรรษัทลงทุนข้ามชาติซึ่งได้ผูกขาดเทคโนโลยีล้ำยุคทั้งหลายเข้ามาดำเนินการในเกาหลีใต้ (ในอดีตประเทศนี้จะไม่ค่อยยินยอมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศของตน) นอกจากนี้แล้วเกาหลีไต่ยังต้องโอนกิจการหลาย ๆ อย่างไปสู่แหล่งที่มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าของตน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในแถบอาเซียน โดยรัฐจะให้การส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วในเบื้องต้น

ง) ความสำเร็จของเกาหลีไต่ก่อให้เกิดการคาดหวังของประชาชนและข้อเรียกร้องของพวกเขาในส่วนแบ่งจากการพัฒนาประเทศหลังจากที่ได้เสียสละมาเป็นเวลานานถึง 20 กว่าปี เพื่อให้เกาหลีไต่สามารถพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ดังกล่าวควบคู่ไปกับความต้องการของพวกเขา “ชนชั้นกลางที่เกิดใหม่” (หมายถึงพวกเทคโนโลยีแคเรต ผู้จัดการบริษัท นักบริหารอาชีพ นักวิชาการ ฯลฯ) ที่มีบทบาทอย่างมากในความสำเร็จของ

เกาหลีไต่ที่ได้ก้าวขึ้นเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่) ซึ่งประสงค์ที่จะมีสิทธิทางการเมืองหรือส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของชาติแล้ว เราอาจจะกล่าวได้ว่าการเรียกร้องในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีสาเหตุมาจาก “REVOLUTION OF RISING EXPECTATION” ที่เริ่มมีผลทางด้านจิตวิทยาและลามต่อไปถึงการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มมวลชนทั้งหลาย

พวกชนชั้นกลางที่เกิดใหม่ นักศึกษา กลุ่มแรงงาน ฯลฯ ต้องการที่จะรวมพลังเพื่อขจัดซากเดนของระบบอำนาจนิยมและการฉ้อราษฎร์บังหลวง และผลักดันให้ได้มาซึ่งระบบการเมืองที่เหมาะสมและมีลักษณะที่สอดคล้องกับความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติ มวลชนเหล่านี้มีความรู้สึกว่เมื่อเกาหลีไต่สามารถพัฒนาประเทศสู่การเป็นสังคมอุตสาหกรรมได้แล้ว ระบบประชาธิปไตยโดยการเมืองน่าจะพัฒนาขึ้นได้เพื่อเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คนมีสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน

การยินยอมของผู้นำเกาหลีไต่ที่จะจัดการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก (หลังจากที่ปกครองประเทศมาเป็นเวลานานภายใต้การเมืองแบบเผด็จการ) ในช่วงใกล้ ๆ กับการจัดงานกีฬาโอลิมปิก จึงเท่ากับเป็นการ “ปลดปล่อย” หรือ “ระบายความกดดัน” ที่มีสาเหตุมาจากความต้องการของประชาชนหลายกลุ่มซึ่งมองว่าถึงเวลาแล้วที่เกาหลีไต่จะมีระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเสียที

6) ความสำเร็จของเกาหลีไต่ในการยกระดับขึ้นเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่นั้น พัฒนาในลักษณะที่อยู่นอกเหนือกรอบการวิเคราะห์ของทฤษฎีหลักทางเศรษฐศาสตร์การเมือง กล่าวคือพัฒนาการในเกาหลีไต่ นั้นมีรูปแบบที่ต่างไปจากที่แนวการวิเคราะห์การพัฒนาในโลกที่สามได้อธิบายไว้ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบเสรีนิยมก็ดี แนวพึ่งพิง ทฤษฎีระบบโลก ฯลฯ⁹

เกาหลีไต่อาจจะพัฒนาโดยอาศัยแนวทุนนิยมเป็นหลักแต่เป็นลักษณะที่ต่างจากที่เราเข้าใจกัน เพราะ

โดยปกติแล้วระบบทุนนิยมจะมีตลาดเป็นศูนย์กลางที่จะรักษาความสมดุลในสังคมทั้งหลายที่เคลื่อนไหวไปข้างหน้าด้วยการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าตามอุปสงค์และอุปทานของสังคม ตลาดจะเป็นผู้แจกแจงคุณค่าที่ดีที่สุด (ALLOCATOR OF VALUES) ในสังคม ฉะนั้นรัฐควรจะปล่อยให้ตลาดสร้างความสมดุลตามลำพังและไม่ควรแทรกแซงในกิจการใด ๆ ทั้งสิ้น ในกรณีของเกาหลีใต้ นั้นระบบทุนนิยมของเขาจะมีการแทรกแซงโดยรัฐตลอดเวลาจนแทบจะกล่าวได้ว่ารัฐทำตัวเสมือนกับการเป็น พี่เลี้ยง ของภาคเอกชน ซึ่งในที่นี่หมายถึงพวกบริษัทยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ รัฐจะเป็นผู้ควบคุมและกำหนดการเคลื่อนไหวของตลาด ระบบการเงินแนวการพัฒนาทางอุตสาหกรรมและการเกษตร ฯลฯ และให้สิทธิประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ แก่ภาคเอกชนเพื่อผลักดันให้อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของเกาหลีใต้ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากลักษณะพิเศษของระบบ “ทุนนิยมที่นำโดยรัฐ” แล้ว เกาหลีใต้ยังมีประสบการณ์ที่ต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่อีกอย่างหนึ่งก็คือ ในช่วงของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกระยะต้น ๆ นั้น เกาหลีใต้ไม่เปิดโอกาสให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยตรงเพื่อป้องกันการถูกครอบงำจากอิทธิพลภายนอก รัฐบาลได้เลือกวิธีการกู้เงินจากภายนอกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศแทน เนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าการบริหารเงินที่กู้มาได้ประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้นั้น มีอัตราการเสี่ยงและการเสียเปรียบทางเศรษฐกิจน้อยกว่าการที่จะปล่อยให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนโดยตรงในประเทศ เพราะมันอาจจะหมายถึงการเสียส่วนแบ่งของตลาดภายใน การปิดกั้นโอกาสของนายทุนท้องถิ่นที่จะผงาดขึ้นมามีบทบาท ฯลฯ เป็นต้น (เกาหลีใต้กู้เงินมาใช้ในช่วงแรกของการพัฒนาประเทศค่อนข้างมากและมีหนี้สินที่มีมูลค่าถึง 40 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งเป็นจำนวนเงินกู้ที่ไม่น้อยทีเดียว แต่ในประเทศไทยไม่ค่อยจะมีใครขี้ถึงประเด็นนี้เพราะต้องการที่จะสร้างภาพให้เห็นว่าเกาหลีใต้พัฒนาโดยปราศจากหนี้สิน ในขณะที่

ลาตินอเมริกามีหนี้สินอย่างท่วมท้น ซึ่งจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้แตกต่างกันเท่าที่เท่าใดนัก เพียงแต่ว่าเกาหลีใต้จะโชคดีกว่าและมีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศที่เหนือกว่ากลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของลาตินอเมริกา) การพัฒนาของเกาหลีใต้และความสำเร็จในช่วงแรก ๆ จึงปราศจากการถูกครอบงำและแทรกแซงจากภายนอก (บางท่านอาจจะค้านว่าความสำเร็จของเกาหลีใต้เกิดขึ้นจากการได้รับการสนับสนุนและการช่วยเหลือทั้งเปิดเผยและอย่างลับ ๆ โดยทางตรงและทางอ้อมจากญี่ปุ่นและสหรัฐฯ โดยที่ญี่ปุ่นนั้นอาจจะถูกประณามด้วยซ้ำ ไปว่ามีแผนการที่จะผนวกเกาหลีใต้เข้ามาร่วมในระบบการแบ่งสรรงานในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่มีญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลาง และสมาชิกจากหลายประเทศในละแวกนี้ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตที่ต่างกันแต่ก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และถ้ามีสมมุติฐานเช่นนี้แล้วก็พอที่จะกล่าวต่อไปอีกได้ว่าญี่ปุ่นกำลังสถาปนาจักรวรรดิของตน ในขณะที่เดียวกันที่มีการผลักดันให้กลุ่มประเทศอาเซียน เช่น ไทยและมาเลเซียเข้ารับช่วงต่อจากเกาหลีใต้ในการผลิตสินค้าบางชนิด เช่น เครื่องไฟฟ้าทั้งหลาย เพราะเกาหลีใต้ต้องปรับโครงสร้างทางเทคโนโลยีและการอุตสาหกรรมของตนเพื่อไปรับช่วงต่อจากญี่ปุ่นอะไรทำนองนั้น) ความสำเร็จของเกาหลีใต้ในการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยไม่ถูกครอบงำจากภายนอกจึงสวนทางกับสมมุติฐานของแนวพึ่งพิงที่มองว่าแม้จะมีการพัฒนาอย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศในโลกที่สามก็ยังคงพึ่งพิงโลกที่หนึ่งอยู่ดีโดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี และในบางครั้งก็จะมีฐานะที่ไม่ต่างไปจากการเป็น “อาณานิคมใหม่” ของโลกที่หนึ่งด้วยซ้ำไป

จากตัวอย่างที่ได้ยกขึ้นมาอธิบายนั้นคงจะทำให้เห็นได้บ้างไม่มากก็น้อยว่าความสำเร็จของเกาหลีใต้ นั้นเกิดขึ้นได้เพราะ “ลักษณะพิเศษ” (ทางประวัติศาสตร์ ยุทธศาสตร์ วัฒนธรรม ฯลฯ) หลายอย่าง และยากสำหรับประเทศอื่น ๆ ที่จะเรียนแบบได้¹⁰ (ที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งก็คือแม้กระทั่งในหมู่กลุ่มประเทศ “สี่เสือแห่งเอเชีย” เองก็มีความแตกต่างกันอยู่แล้ว และไม่

สมควรอย่างยิ่งที่จะมาสรุปเอาง่าย ๆ ว่าประเทศใน
ละแวกนี้มีแนวการพัฒนาแบบเดียวกันดังที่เข้าใจกัน
ในขณะนี้) และที่เห็นได้ชัด ๆ ก็คือรัฐมีบทบาทอย่างมาก
ในการนำความสำเร็จมาสู่เกาหลีใต้ นอกจากนี้แล้ว
“ลักษณะพิเศษ” หลายอย่างเช่นกันที่ทำให้ทฤษฎีเศรษฐ-
ศาสตร์การเมืองที่ใช้กันอยู่ไม่สามารถอธิบายพัฒนาการ
ของการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเกาหลีใต้ได้
เท่าที่ควร

(2)

เกาหลีใต้ได้รับการกล่าวขวัญในทางที่ดีว่าเป็นตัว
อย่างของประเทศที่ดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาประเทศ
ที่ถูกต้อง อันส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม
หลายอย่างด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโครงสร้างทาง
การผลิต การกระจายรายได้และสินทรัพย์ที่เป็นธรรม
ระบบการศึกษาและการพัฒนาสังคมที่สูง เกาหลีใต้
อาศัยนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกซึ่ง
ประสบความสำเร็จอย่างมาก ถึงแม้ว่าเราจะทราบกันดี
ว่าแนวการพัฒนาแบบนี้มีอัตราความเสี่ยงสูงมากเพราะ
การผูกมัดอนาคตทางเศรษฐกิจของชาติไว้กับตลาดใน
ต่างประเทศที่ไม่มีคามแน่นอน อย่างไรก็ตามการพัฒนา
อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกได้ถูกนักวิชาการหลายท่าน
จับขึ้นมาเปรียบเทียบกับพัฒนาการเพื่อทดแทนการนำเข้า
แบบปรับระดับเทคโนโลยีตลอดเวลาของกลุ่มประเทศใน
ลาตินอเมริกา โดยการชี้ให้เห็นว่าแนวแรกที่ต้องเน้นการ
ส่งออกมีความเหมาะสมและถูกต้องเป็นอย่างมากยิ่งสำหรับ
ประเทศกำลังพัฒนาอีกหลายประเทศที่ควรเอาอย่าง การ
พัฒนาแบบลาตินอเมริกานั้นถูกประณามว่าเป็นสาเหตุ
ของหนี้สินอันมหาศาลและความยากจนภายในประเทศ
จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ในบราซิลและเกาหลีใต้ถูกนำ
เสนอในลักษณะของความแตกต่างอย่างสุดขั้วหรือขั้วกับ
คำ จะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนใคร่ที่จะ
ชี้แจงให้เห็นว่าแนวการพัฒนาประเทศทั้งสองนั้นจริง ๆ
แล้วมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่เดี่ยวที่คล้ายคลึงกัน (แต่ไม่

ค่อยมีใครพูดถึงเลย ไม่ทราบเป็นเพราะเหตุใด) ที่จะ
ต่างกันก็เห็นจะเป็นปัจจัยภายนอกประเทศในขณะนั้นเท่า
นั้นที่อำนวยความสะดวกแก่เกาหลีได้มากกว่าบราซิล ความ
ใกล้เคียงกันระหว่างบราซิลและเกาหลีใต้ในด้านนโยบาย
ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และผลกระทบที่ตาม
มานั้นมีอยู่ 7 ข้อด้วยกันดังต่อไปนี้¹¹ (ในการอธิบายผู้
เขียนจะไม่เจาะลึกมากนักเพราะต้องการเพียงจะเสนอข้อ
สังเกตบางประการสำหรับการนำไปวิจัยค้นคว้าเพิ่มเติม
ของผู้อื่นในโอกาสข้างหน้าที่เหมาะสมเท่านั้นเอง)

1) การแทรกแซงของรัฐ ในฐานะผู้ประกอบการ
(หรือที่เลี้ยง หรือผู้ชี้นำ หรือในบทอะไรก็ตาม) จะเห็น
ได้ว่ารัฐของเกาหลีได้มีบทบาทอย่างมากในการกำหนด
นโยบายเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสำหรับการส่งออก
(และการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักในปัจจุบัน) การโอบ
อุ้มภาคเอกชนโดยอาศัยระบบภาษี ระบบการคลัง สิทธิ
ประโยชน์ต่าง ๆ และปัจจัยทั้งหลายที่สำคัญ พร้อมทั้ง
การปกป้องตลาดจากการถูกแทรกแซงโดยนักลงทุนจาก
ภายนอก

สำหรับบราซิลที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม
เพื่อทดแทนการนำเข้าแบบปรับระดับเทคโนโลยีอยู่ตลอด
เวลานั้น รัฐได้มีบทบาทอย่างมากในการลงทุน การสั่ง
เข้าเทคโนโลยีจากภายนอก การพัฒนาโครงการสร้างพื้น
ฐาน (ท่าเรือ สนามบิน การโทรคมนาคม ถนนหนทาง
ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ) และการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจหลาย
แห่งพร้อมทั้งการสถาปนาโครงการขนาดใหญ่อีกจำนวน
มาก เนื่องจากแนวการพัฒนาแบบนี้ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี
จากภายนอกค่อนข้างมาก การป้องกันนายทุนต่าง
ชาติจากตลาดภายในประเทศอย่างที่เกาหลีใต้ได้ดำเนิน
มาโดยตลอด จึงเป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ง่ายนัก บราซิลจึง
ได้แสวงหาวิธีการลงทุนร่วมกันในลักษณะ “ไตรภาคี”
(รัฐ บริษัทลงทุนข้ามชาติ และนายทุนชาวพื้นเมือง)
เพื่อการดึงดูดบริษัทต่างประเทศที่ผูกขาดด้านเทคโนโลยี
ให้เข้ามาดำเนินการในบราซิล โดยหวังว่าจะมีการโอน
เทคโนโลยีพร้อมทั้งแนวการบริหารแบบใหม่ให้กับนายทุน
ชาวพื้นเมือง เพราะภายใต้การร่วมมือกันแบบ “ไตรภาคี”

ที่ว่านี้ รัฐของบราซิลจะทำหน้าที่เป็น “ผู้คุ้มครอง” บรรษัทลงทุนข้ามชาติและ “พี่เลี้ยง” ของนายทุนชาติ ในเวลาเดียวกันรัฐจะป้องกันไม่ให้บรรษัทลงทุนข้ามชาติ ถูกเล่นงานหรือกีดขวางโดยอุปสรรคต่าง ๆ นานาและจะพยายามให้นายทุนชาวพื้นเมืองรับประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ อนึ่ง การลงทุนร่วมในแบบ “ไตรภาคี” นี้จะถูกนำมาใช้ในกรณีที่บราซิลขาดความชำนาญทางเทคโนโลยีเท่านั้น และจะไม่มีมีการนำมาใช้ในกิจการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศโดยเด็ดขาด

2) ทั้งบราซิลและเกาหลีใต้ “ได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ” เนื่องจากทั้งคู่มี แรงงานราคาถูก ที่มีฝีมือ ซึ่งทำให้สามารถผลักดันให้มีการพัฒนาประเทศเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ในอดีตหรือเมื่อ 10-20 ปีที่แล้วนั้นการมีคุณสมบัติดังกล่าวเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญอย่างยิ่ง สำหรับปัจจุบันนั้นผู้เขียนคิดว่าการมีแรงงานราคาถูกเพียงอย่างเดียวคงจะไม่สามารถทำให้ประเทศหนึ่งสามารถก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ (ดูกรณีของ อินเดีย ปากีสถาน และไนจีเรีย เป็นต้น) เพราะทุกวันนี้เรากำลังอยู่ในยุคของการแข่งขันทางการค้าที่นับวันจะมีความเข้มข้นยิ่งขึ้น และปราศจากการมีกีดกันใด ๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นประเทศทั้งหลายจำเป็นต้องมีระบบการจัดการ และระบบการบริหารพร้อมทั้งฐานข้อมูลที่อำนวยความสะดวกต่อลูกค้าและความจับใจในการเจาะจงตลาดในต่างประเทศ นอกจากนี้เงื่อนไขเหล่านี้แล้ว แต่ละประเทศก็ควรมีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีในระดับหนึ่งเช่นกัน¹²

3) รัฐในเกาหลีใต้และบราซิลค่อนข้างจะมี “ความอิสระสูง” จากการถูกเรียกร้องกดดันโดยกลุ่มพลังสังคมต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะประวัติศาสตร์ของเกาหลีใต้มีการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจมากกว่าสองพันปี ซึ่งความชอบธรรมของระบบนี้ได้รับการค้ำจุนโดยลัทธิขงจื้อ และในบางครั้งพุทธศาสนา เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาครอบครองประเทศ ประชาชนเกาหลีต้องเผชิญกับความรุนแรงแสนทารุณเพราะการปกครองแบบเด็ดขาด ซึ่งพอจะกล่าวได้ว่ารัฐที่ผูกขาดอำนาจเบ็ดเสร็จเป็นของปกติธรรมดาสำหรับชาวเกาหลี (ทั้งเหนือและใต้) ซึ่งถูกสั่งสอนโดยลัทธิ

ขงจื้อให้เชื่อฟังผู้นำตลอดเวลา หลังจากที่ถูกญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงคราม เกาหลีใต้ก็เข้าสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่ระยะหนึ่ง แต่ก็ต้องตกอยู่ใต้การเมืองแบบเผด็จการในเวลาต่อมาจนถึง 20 ปี ตั้งแต่ญี่ปุ่นได้ถอยฉากออกไปและตลอดช่วงการปกครองโดยรัฐบาลทหาร รัฐจะมีความสัมพันธ์กับภาคเอกชนในลักษณะของผู้อุปถัมภ์และลูกน้องโดยรัฐจะคอยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ นานา เพื่อช่วยให้กลุ่มนายทุนเกาหลีได้สามารถยืนบนลำแข้งตัวเองได้ ภาคเอกชนหรือบรรษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลายจึงเป็นหนี้บุญคุณรัฐเป็นอย่างมาก นอกจากนี้แล้วยังได้มีการดำเนินนโยบายปฏิรูปที่ดินเมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้วเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการปูทางเพื่อประสิทธิภาพในการผลิตทางการเกษตรอีกต่างหาก แต่ผลทางการเมืองที่รัฐบาลได้รับจากการปฏิรูปที่ดินนั้นได้แก่

1) การกำจัดอิทธิพลเจ้าของที่ดินในชนบทที่อาจเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลในวันข้างหน้า 2) การสร้างคะแนนนิยมพร้อมกับความชอบธรรมให้กับรัฐบาล 3) การ “ตัดไฟต้นลม” ปัญหาการครองที่ดินซึ่งฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาลอาจนำขึ้นมาอ้าง เพื่อการระดมพลังสำหรับการประท้วงรัฐบาล

ในกรณีของเกาหลีใต้เราพอที่จะกล่าวได้ว่าวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทยนี้เอื้ออำนวยต่อระบบอำนาจนิยมเป็นอย่างยิ่ง เพราะอำนาจในลักษณะรวมศูนย์เป็นที่คุ้นเคยของประชาชนเป็นเวลายาวนาน และยังได้รับการเกื้อกูลจากความคิดทางศาสนาต่าง ๆ อันพึงได้ (ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติในสังคมตะวันตก) จึงไม่เกิดขึ้นเท่าไรนัก Lucian Pye เรียกกระบวนการเมืองในเอเชียตะวันออก เช่น เกาหลีใต้ และได้หัวว่า “Paternal Authoritarian System”

สำหรับบราซิลนั้นถึงแม้ว่าประเทศนี้จะมีประสบการณ์กับการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่าเกาหลีใต้ก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและกลุ่มพลังต่าง ๆ (ชาวนา แรงงาน นักศึกษา ฯลฯ) นั้นก็มีลักษณะแบบผู้อุปถัมภ์และลูกน้องเช่นกัน โดยที่กลุ่มพลังต่าง ๆ เหล่านี้

จะมีผลนำมาซึ่งหนี้สินเป็นจำนวนเพียง 124 พันล้าน เหรียญสหรัฐก็ตาม) ถ้าเราจะคำนึงถึงขนาดของประเทศ บราซิล ตลาดภายใน ทฤษฎาการธรรมชาติที่มีอย่างมหาศาล แรงงานราคาถูกแต่คุณภาพสูง และความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานในรูปแบบต่าง ๆ คุณสมบัติเหล่านี้พร้อมกับนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ได้ส่งผลให้บริษัทลงทุนข้ามชาติทยอยเข้าสู่บราซิลเพื่อหวังใน (1) การผลิตสินค้าหลายประเภทด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าธรรมดา (2) การใช้บราซิลเป็นฐานเพื่อที่จะเจาะตลาดภายในประเทศใกล้เคียง (3) ใช้บราซิลเป็นฐานการผลิตเพื่อส่งสินค้ากลับไปยังเมืองแม่หรือเพื่อการครองตลาดภายในประเทศ ฯลฯ และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าแบบยกระดับนี้เองที่ได้ทำให้บราซิลสามารถก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้

5) ความเจริญที่ได้มาจากการก้าวสู่ความเป็นนิกร์ของเกาหลีใต้และบราซิลนั้น เกิดขึ้นพร้อมกับการไร้เอกภาพทางเศรษฐกิจ กล่าวคือภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ของเกาหลีใต้และบราซิลนั้นปราศจากความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

บราซิลเคยถูกเสนอในหมู่นักวิชาการอย่างติดตลกว่าน่าจะเปลี่ยนชื่อเป็น "เบลินเดีย" (*Belindia*) - เนื่องจากประเทศนี้มีลักษณะเหมือนกับว่ามีสองประเทศรวมกันโดยที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น รัฐบาเยียแป้นัมบูไก้อาลาโกอัส (ซึ่งเคยเป็นถิ่นที่รุ่งเรืองเป็นอย่างมากสมัยที่บราซิลเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส) มีความด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเสื่อมโทรมทางการเมืองคล้าย ๆ กับประเทศอินเดีย ในขณะที่รัฐในภาคกลางและภาคใต้ เช่น เซาเปาโล มินัสเจไร ริโอกรันเดเดอซูรินั้น มีความเจริญทางเศรษฐกิจที่มีอัตราที่ไม่ด้อยไปกว่าเบลเยียมในยุโรป ความแตกต่างระหว่างภูมิภาคในบราซิลจึงสะท้อนให้เห็นลักษณะ "ทวิสังคม" (*Dual Society*) ของประเทศนี้

ส่วนเกาหลีใต้นั้นความแตกต่างไม่สอดคล้องกัน จะเห็นได้จากภาคที่ไม่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและ

ภาคที่มีกิจกรรมการผลิตเพื่อการส่งออก จึงพอสถาได้ว่าความเป็นนิกร์หรือความเจริญในรูปแบบต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศนี้มีลักษณะของการรวมกระจุกอยู่ตามเมืองท่าหรือภูมิภาคเท่านั้นเอง ไม่ได้กระจายไปทั่วทุกมุมของประเทศ และไม่แปลกเลยเช่นกันถ้าจะมีผู้ท้วงติงว่าในการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ยอมมีความสูญเสียทางสังคมค่อนข้างมากทีเดียว เพราะทุกวันนี้ในประเทศนิกร์โดยเฉพาะประเทศลาตินอเมริกานั้น เรายังสามารถพบเห็นปัญหาสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชุมชนแออัดที่ขยายตัวอย่างไม่จบสิ้น (และจะแฝงอยู่ในละแวกที่เจริญมาก ๆ เช่น ที่กรุงริโอเดจาไนโร และเซาเปาโล) การทุจริตแรงงานเด็ก ปัญหาโสเภณี การจับปล้นทรัพย์ การขาดอาหาร และการศึกษา ฯลฯ

6) ทั้งบราซิลและเกาหลีใต้พัฒนาสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่โดยใช้ระบบการเมืองแบบเผด็จการที่ไม่ยอมรับในสิทธิมนุษยชนและการเรียกร้องต่าง ๆ นานาจากสังคม¹⁵ (คำถามที่มักเกิดขึ้นกับหมู่นักวิชาการที่สนใจในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาของประเทศในโลกที่สามมักจะเป็นประเด็นที่ว่า "ในการพัฒนาสู่ความเป็นนิกร์นั้นจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องมึระบบการเมืองที่ลิดรอนสิทธิพื้นฐานของประชาชน ?") แต่จุดจบของประเทศทั้งสองนั้นมีลักษณะที่ต่างกันคือระบบอำนาจนิยมของบราซิลนั้นได้ล่มสลายจากวงการเมืองจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจส่วนเกาหลีใต้เกิดจากปัญหาทางการเมือง

7) ทั้งเกาหลีใต้และบราซิลได้ใช้การกู้เงินจากภายนอกเป็นจำนวนมากในการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวสู่ความเป็นนิกร์ นอกจากนี้แล้วทั้งสองประเทศยังไม่สามารถแก้ปัญหาการพึ่งพาต่างประเทศโนโลยีได้เลย

ในกรณีของเกาหลีใต้ซึ่งในปัจจุบันถูกสถานการณ์จากภายใน (ค่าแรงงาน) และภายนอก (มาตรฐานทางการค้าของสหรัฐ การกีดกันจากยุโรป การแข่งขันจากกลุ่มอาเซียน) ผลักดันให้ต้องปรับโครงสร้างของระบบการผลิตอย่างรีบด่วน เกาหลีใต้จะไปแสวงหาเทคโนโลยีระดับสูงกว่ามาจากไหนหรือจะยังคงต้องอาศัยเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นเหมือนเช่นเคย¹⁶ ซึ่งในเรื่องนี้เกาหลี

ได้ได้ใช้นโยบายการลงทุนร่วมกับบริษัทลงทุนข้ามชาติ จากสหรัฐ¹⁷ เพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ พร้อมทั้ง จัดสรรงบประมาณในแต่ละปีที่เพิ่มขึ้น สำหรับการศึกษาค้นคว้าวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย (Research and Development) แต่ที่แน่นอนก็คือหลายประเทศคงจะมีความหวาดระแวงค่อนข้างมากว่าในอนาคตนั้นคงจะไม่มีใครรับประกันได้ว่าเมื่อเกาหลีใต้สามารถพัฒนาสินค้าที่มีเทคโนโลยีสูงได้แล้ว (ไม่ว่าจะด้วยวิธีการอย่างไรก็ตาม) สินค้าเหล่านี้จะถูกส่งไปตีตลาดในต่างประเทศและเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของประเทศที่เป็นเจ้าของเดิมของเทคโนโลยีนั้น ๆ หรือไม่ เราคงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเกาหลีใต้ประสบความสำเร็จอย่างมากในการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือนิกส์ แต่ก็ได้หมายความว่าเกาหลีจะขจัดปัญหาต่าง ๆ ของความด้อยพัฒนาหรือการพึ่งพิงได้หมดเลยก็เดียว จริงอยู่เกาหลีใต้ อาจจะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอัตราสูงที่น่าพอใจ และได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐอเมริกา 10 พันล้านเหรียญสหรัฐ ส่วนสินค้าต่าง ๆ และบริษัทข้ามชาติ รวมทั้งบริษัทก่อสร้างของประเทศนี้ก็เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน แต่เกาหลีใต้คงจะไม่เป็น “ญี่ปุ่นที่สอง” ดังที่หลายคนคาดเอาไว้ เพราะยังมีปัญหาด้านขีดความสามารถทางเทคโนโลยีที่ได้พูดไปแล้วและทางการบริหาร โดยเฉพาะด้านผู้จัดการระดับกลางซึ่งในปัจจุบันกำลังแก้ไขจุดอ่อนสองจุดที่ว่านี้โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยและการพัฒนา¹⁸ นอกจากนี้แล้วถ้าเราคำนึงถึงบรรยากาศระหว่างประเทศในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ยิ่งทำให้ความเป็นไปได้ที่เกาหลีใต้จะเป็น “ญี่ปุ่นที่สอง” คงลำบาก คงจะเป็นที่ทราบกันดีว่าเกาหลีใต้กำลังถูกเพ่งเล็ง พร้อมทั้งโดนบีบบังคับอย่างหนักจากสหรัฐ (ซึ่งเป็นมาตราพิเศษ 301 เป็นอาวุธหนักที่สร้างความกดดันอย่างมากต่อหลายประเทศ) และต้องเผชิญกับกำแพงภาษีในยุโรป (กรณีของโทรทัศน์สีและเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ) เนื่องจากเกาหลีใต้ถูกประณามว่าใช้วิธีทุ่มตลาด (Dumping) ต่างประเทศ แต่ไม่ยินยอมที่จะเปิดตลาดของตนให้

ทุนต่างชาติเข้าไปดำเนินการเท่าที่ควร นโยบายต่างประเทศของเกาหลีใต้ที่หลายคนมองอย่างชื่นชมว่าเป็น “มิติใหม่” นั้น จริง ๆ แล้วก็มีเป้าหมายเพื่อบรรเทาการถูกบีบบังคับทางการค้าที่เป็นมรสุมใหญ่สำหรับเกาหลีใต้ ในขณะนี้ (สหภาพโซเวียตยุโรปตะวันออกและจีนนั้นล้วนมีศักยภาพสูงสำหรับการเป็นตลาด เขตสำหรับการลงทุนและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ในวันข้างหน้าของบริษัต่าง ๆ จากเกาหลีใต้)

อนึ่ง นอกจากนี้การที่บรรยากาศระหว่างประเทศในขณะนี้ไม่อำนวยต่อการเป็น “ญี่ปุ่นที่สอง” ของเกาหลีใต้แล้ว บรรยากาศของ “สงครามทางการค้า” แบบเดียวกันนี้ยังจะมีผลให้ “เสือตัวที่ 5 ในเอเชีย” อาจจะไม่มีโอกาสได้ขึ้นมาผจญกับเขาด้วยซ้ำไป เพราะอย่าลืมว่าเมื่อเราพูดถึง “เสือหรือมังกรน้อยในเอเชีย” นั้นความเข้าใจของเราต่อการบรรลุถึงความสำเร็จด้วยการใช้นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกซึ่งได้ทำให้เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์ และฮ่องกง ได้รับการกล่าวขวัญอย่างไม่จบสิ้นในหมู่นักวิชาการที่สนใจในเรื่องว่าด้วยการพัฒนาของกลุ่มโลกที่สาม และความสำเร็จดังกล่าวยังถูกสถาปนาขึ้นมาเป็นแนวการพัฒนาประเทศอีกด้วย (East Asian Development Model) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเราไม่สามารถด่วนสรุปได้ว่ากลุ่มประเทศสี่เสือในเอเชียนั้นมีเอกภาพในเรื่องของการพัฒนา ตัวอย่างง่าย ๆ เราจะเห็นแล้วถึงความแตกต่างของกลุ่มสี่เสือหรือมังกรที่ว่านี้ ฮ่องกงกับสิงคโปร์เป็นเพียงเกาะเล็ก ๆ ในขณะที่เกาหลีใต้กับไต้หวันมีภาคเอกชนในลักษณะที่ไม่เหมือนกัน เกาหลีใต้มีระบบทุนนิยมที่รวมศูนย์อยู่ที่ยักษ์ใหญ่ (แจยอง) ไม่กับบริษัท ส่วนไต้หวันนั้นภาคเอกชนจะมีลักษณะที่กระจัดกระจายและอาจกล่าวได้ว่ามีความใกล้เคียงกับสังคมนิยมตะวันตกมากกว่าเกาหลีใต้ด้วยซ้ำไป (ที่มีการรวมศูนย์อำนาจทางเศรษฐกิจอยู่กับไม่กี่กลุ่ม)¹⁹ อย่างไรก็ตามก็ยังมีความพยายามในแวดวงวิชาการที่จะผลักดันความสำเร็จของกลุ่มสี่เสือในเอเชียขึ้นมาเป็นตัวแบบในการพัฒนาประเทศให้ได้โดยยกประเด็นต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้เห็นว่าประเทศเหล่านี้มีลักษณะที่คล้าย ๆ กัน เช่น รัฐ

ที่แทรกแซงตลอดเวลาเพราะมีความอิสระจากกลุ่มพลังสังคม (Strong and interventionist state) วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิขงจื้อ การปฏิรูปที่ดิน ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม การที่ประเทศเหล่านี้มีข้อจำกัดในการพัฒนาภาคเกษตรกรรมจึงต้องพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างเร่งรีบ เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่าความสำเร็จของกลุ่มสี่เสือของเอเชียเป็นกรณีพิเศษ ในกรณีของเกาหลีใต้นั้น ความสำเร็จเกิดจากปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ (อยู่ใกล้ญี่ปุ่น ซึ่งความสามารถเป็นตลาดแหล่งทุนเทคโนโลยี สำหรับเกาหลีใต้) ประวัติศาสตร์ (เคยเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นและได้รับประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่ญี่ปุ่นสร้างเอาไว้) ความสำคัญทางยุทธศาสตร์ (ในสายตาของสหรัฐฯ ซึ่งในขณะนั้นกำลังทำสงครามเย็นกับโลกสังคมนิยม เลย์จัดสรรความช่วยเหลือแบบให้เปล่าในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีมูลค่าหลายพันล้านเหรียญสหรัฐฯ ให้เกาหลีใต้) และที่สำคัญก็คือบรรยากาศระหว่างประเทศในช่วงที่เกาหลีใต้ได้พัฒนาอุตสาหกรรมการส่งออกนั้นเอื้ออำนวยอย่างมากต่อสินค้าส่งออกของประเทศ (สหรัฐมีกำลังซื้อที่สูงมากและไม่มีปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นในปัจจุบัน ญี่ปุ่นให้ความสนใจที่จะผนวกเกาหลีใต้เข้ามาในโครงการแบ่งสรรงานในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่กระทรวงการคลังระหว่างประเทศและอุตสาหกรรมญี่ปุ่นได้วางแผนเอาไว้เป็นเวลาช้านาน อัตราดอกเบี้ยสำหรับการกู้เงินไม่สูงเหมือนในเวลาต่อมาบรรยากาศของการค้าระหว่างประเทศปราศจากการกีดกันด้านภาษีอย่างเข้มข้นเหมือนในปัจจุบัน ราคาน้ำมันไม่สูงมากนัก ฯลฯ)

ในปัจจุบันการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของประเทศที่ต้องการเจริญรอยตามเกาหลีใต้ คงจะต้องเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ นานาเพราะสภาพของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตอนนี้ในยุคของ " สงครามทางการค้า " ประเทศกำลังพัฒนาเช่น ประเทศไทยควรคู่มือทางการค้าระหว่างประเทศเพื่อปรับโครงสร้างการ

ผลิตของตนให้เหมาะสมมากกว่า โดยให้น้ำหนักกับความต้องการภายในประเทศและการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการผลิตและทรัพยากรมนุษย์ เราไม่ควรจะจุ่มเท้าเวลาเพื่อการเลียนแบบประเทศอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว เช่น เกาหลีใต้ แต่น่าที่จะหันมาศึกษาบทเรียนจากการพัฒนาสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเกาหลีใต้ (แม้กระทั่งกรณีของบราซิลที่เราโจมตีว่าเป็นกรณีของความล้มเหลว) เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และภาคบริการของเรา พร้อมทั้งปรับปรุงการศึกษาของประเทศเพื่อการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและทักษะที่เหมาะสมสำหรับการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีความเข้มข้นมากขึ้นทุกวัน (การอาศัยแรงงานราคาถูกและรายได้หลักจากภาคเกษตรกรรมเพื่อการพัฒนาประเทศเหมือนในอดีตคงจะไม่เพียงพอต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน) เราจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้นในระบบการผลิตของประเทศ และแรงงานของเราก็ต้องมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้นอีกด้วย

(3)

ในส่วนนี้ผู้เขียนใคร่ที่จะลองทายด้วยการเสนอแนววิเคราะห์ใหม่เพื่อการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาการทั้งหลายของกลุ่มประเทศในโลกที่สาม ข้อเสนอตั้งกล่าวส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ผู้เขียนติดตามการพัฒนาของเกาหลีใต้มานานพอสมควรและพบว่าแนวการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนั้นยังมีข้อบกพร่องค่อนข้างมาก เพราะไม่สามารถครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของพัฒนาการสู่ความเป็นนิคมของเกาหลีใต้ได้เท่าที่ควรจึงมีอาจให้คำตอบต่อปริศนาทั้งหลายได้ (ข้อจำกัดของทฤษฎีเหล่านี้ได้ทำให้ผู้เขียนมีความเชื่อค่อนข้างมากกว่า เกาหลีใต้น่าจะเป็น " กรณีพิเศษ " ที่ประเทศอื่น ๆ มีอาจจะเลียนแบบการพัฒนาได้นอกจากนี้แล้วยังมีความเห็นอีกว่ากรณีของกลุ่ม " สี่เสือแห่งเอเชีย " ไม่น่าที่จะถูกสถาปนาขึ้นเป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบหนึ่งเลย) ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า

ประสบการณ์ของเกาหลีใต้ในช่วงของการพัฒนาสู่ความเป็นนิคมสันมีได้ดำเนินไปตามสมมุติฐานที่ทฤษฎีเหล่านี้ระบุเอาไว้ ฉะนั้นผู้เขียนจึงใคร่จะเสนอแนววิเคราะห์ขึ้นมาใหม่ซึ่งมีหลักการดังต่อไปนี้

1) แนวใหม่ที่ว่านี้จะมอง “การพัฒนาให้ทันสมัย” (Modernization) ของประเทศกำลังพัฒนาว่าเป็นกระบวนการว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในประเทศ (ซึ่งประกอบด้วยรัฐ และกลุ่มพลังสังคม หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ) และปัจจัยภายนอก (บรรษัทลงทุนข้ามชาติ รัฐบาลต่างชาติ องค์กรระหว่างประเทศ ฯลฯ) ในระดับหนึ่ง และกระบวนการว่าด้วยการปฏิสัมพันธ์ภายในประเทศระหว่างรัฐและกลุ่มพลังงานสังคมหรือกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายในอีกระดับหนึ่ง (Level of Analysis) อนึ่ง เราต้องยอมรับว่าอิทธิพลของต่างชาตินั้นมักจะแทรกหรือแฝงอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (หรืออาจจะหลายกลุ่มก็ได้) การเมืองภายในประเทศกำลังพัฒนาจึงมีอาจจะถูกมองว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ภายในแต่อย่างเดียวยังได้อีกต่อไป

ปฏิสัมพันธ์ในทั้งสองระดับจะมีผลต่อนโยบายหรือยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาประเทศ เช่น จะให้ความสำคัญกับพัฒนาการทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ภาคบริการ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาคมนาคมทางเทคโนโลยี ฯลฯ ในสัดส่วนเท่าไร? จะจำกัดบทบาทของการลงทุนจากต่างประเทศหรือจะเปิดตลาดอย่างเสรี? เงินกู้จะเพิ่มขึ้นขนาดไหน และจะต้องขยายระบบราชการพร้อมทั้งโครงสร้างพื้นฐานอย่างไร? ฯลฯ (ข) การกระจายรายได้ในสังคม และ (ค) ประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเรื้อรังทั้งหลาย เช่น ช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาการข้ามรัชนีสินต่างประเทศ การขาดแคลนเทคโนโลยี และวิธีการบริการ ฯลฯ (โปรดดูภาพประกอบการอธิบายแนวการวิเคราะห์นี้)

2) แนวใหม่ที่ว่านี้ จะใช้การวิเคราะห์เชิง “ประวัติศาสตร์และโครงสร้าง” (Historical - Structural Analysis) เป็นหลัก เพราะคำนึงถึงวิวัฒนาการทางการ

เมือง เศรษฐกิจ และสังคม ของแต่ละประเทศว่ามีลักษณะความเป็นมาที่แตกต่างกัน (จะเห็นได้ว่าแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้พยายามที่จะ “ยึดเยียด” ให้พวกเรามีความเข้าใจหรือคล้อยตามสมมุติฐานของแต่ละทฤษฎีซึ่งมักจะ “จัดข้อมูล” ให้สอดคล้องกับแนวการวิเคราะห์ ถึงแม้ว่าในหลายกรณีเช่นเกาหลีใต้ ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจะตรงกันข้ามกับสมมุติฐานโดยสิ้นเชิงก็ตาม) แนวการวิเคราะห์ที่ผู้เขียนเสนอขึ้นเพื่อการพิจารณานี้จะอธิบายให้เราเข้าใจว่า (ก) ในประเทศที่ศึกษาอยู่นั้นมี “กลุ่มผลประโยชน์” ก็กลุ่มด้วยกัน (ข) กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มพลังทางสังคมเหล่านี้มี “ฐานอำนาจ” (Power Base) มาจากไหน และแสดงออกซึ่งพลังของคนในลักษณะอย่างไร (ค) “รัฐ” ในสังคมที่กำลังวิเคราะห์ที่อยู่เป็นรัฐที่เข้มแข็งและมีอิสระจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (เช่น รัฐในกลุ่มประเทศนิคมของกลุ่มลาตินอเมริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ) หรือเป็นรัฐที่อ่อนแอและเป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม (เช่น รัฐในอเมริกากลางซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกเจ้าของที่ดิน นักอุตสาหกรรมที่ต่อต้านการปฏิรูปที่ดินแบบหัวชนฝ้านั้นเป็นที่มาของปัญหาสังคมในละแวกนี้ไม่ว่าจะเป็น เอล ซัลวาดอร์ ฮอนดูรัส และกัวเตมาลา เป็นต้น) (ง) ระบบการผลิตมีลักษณะอย่างไร สัดส่วนของภาคเศรษฐกิจและนโยบายในการพัฒนาประเทศมีอัตราความเสี่ยง (Risk Factor) ต่อความไม่แน่นอนของโลกในระดับไหน (ในกรณีของประเทศที่ผูกมัดอนาคตของตนอยู่กับการส่งสินค้ามูลฐานเพียงไม่กี่อย่าง เช่น ดิบุก ทองแดง กาแฟ น้ำตาล ฯลฯ หรือประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเป็นหลัก) (จ) สมรรถนะของผู้ประกอบการพื้นเมืองอยู่ในระดับไหน ซึ่งประเด็นนี้จะอธิบายได้ทันทีว่า ทำไมบทบาทของนักลงทุนต่างชาติมีลักษณะที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น (อาจจะมียุทธิพลมากเพราะมีเทคโนโลยีและทุนอย่างมหาศาล หรืออาจจะมียุทธิพลน้อยเนื่องจากผู้ประกอบการพื้นเมืองมีความสามารถพอสมควรและได้รับการค้ำจุนจากรัฐที่เข้มแข็งซึ่งมีพลังต่อรองกับต่างชาติได้ในระดับ

หนึ่ง)

3) การวิเคราะห์ของแนวโน้มจะให้ความสำคัญกับ “ความสัมพันธ์ข้ามชาติ” (Transnational Alliance) ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ภายในประเทศและกลุ่มผลประโยชน์ภายนอก ซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ การต่อสู้ทางการเมือง และผลทางสังคมภายในประเทศในโลกที่สาม (ดังที่ได้กล่าวไปบ้างแล้วในเบื้องต้น) และการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

อนึ่ง ทั้งสองประเด็นจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แนวโน้มที่ได้เสนอไปนี้สามารถอธิบายในรูปแบบหนึ่งเช่นกัน เพื่อให้สะดวกต่อการเข้าใจได้มากขึ้น และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับการเปรียบเทียบประเทศต่าง ๆ ได้ดังที่จะเสนอต่อไป (โปรดดูภาพประกอบ)

โครงสร้างภายในที่ได้เสนอไปนั้นคงจะช่วยให้เห็นภาพรวมได้ในระดับหนึ่งเกี่ยวกับระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศกำลังพัฒนา แต่ภาพนี้จะไม่สมบูรณ์ถ้าหากเราไม่พิจารณาการเปลี่ยนแปลงภายนอกควบคู่กันไปด้วย ซึ่งในที่นี้หมายถึง

1. ราคาน้ำมัน
2. ราคาสินค้ามูลฐาน (สินค้าเกษตรกรรมและแร่ธาตุ) ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อรายได้ของประเทศกำลังพัฒนาในแต่ละปี
3. อำนาจซื้อ (Purchasing Power) ของโลกที่หนึ่ง
4. นโยบายการค้าระหว่างประเทศ
5. การเมืองระหว่างประเทศ
6. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถ

ผลิตสิ่งทดแทนสินค้าหลักบางประเภทจากโลกที่สาม เช่น น้ำตาล เกลือ กาแฟ ฯลฯ บวกกับความตื่นตัวของสังคมต่าง ๆ ในด้านสุขภาพซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมการอุปโภค บริโภค โดยที่ผู้สูญเสียผลประโยชน์ (รายได้) เห็นจะได้แก่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ผลิตสินค้าต้องห้ามทางสุขภาพ ”

7. อัตราดอกเบี้ย

8. มาตรการสากลว่าด้วยคุณภาพของสินค้าหลายประเภท

การเปลี่ยนแปลงสากลว่าด้วยนโยบายการค้าและการเมืองระหว่างประเทศก็ดี ราคาน้ำมัน ราคาสินค้ามูลฐานทั้งหลาย และอัตราดอกเบี้ย ก็ดี มาตรการด้านคุณภาพของสินค้า ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ฯลฯ ที่ได้กล่าวไปข้างต้นนี้ ย่อมมีผลกระทบไม่มากนักน้อยต่อประเทศในโลกที่สาม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลให้ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นที่จะต้องปรับตัวอย่างเลี่ยงไม่ได้ไม่ว่าจะในเรื่องของการพัฒนาสินค้าใหม่ให้มีเทคโนโลยีสูงขึ้น การแสวงหาตลาดใหม่เพื่อยกระดับการผลิตของตน การเตรียมการสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ฯลฯ สำหรับความสามารถในการปรับตัวได้หรือไม่ในระดับไหนนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับสมรรถนะด้านโครงสร้างที่ต่างกันของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ฉะนั้นในการวิเคราะห์ประเทศอะไรก็ตามไม่ว่าจะอยู่ในทวีปไหนก็ดี เราจะต้องพิจารณาโครงสร้างภายในประเทศควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศเพื่อได้มาซึ่งภาพรวมที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาระบบเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ และเพื่อการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมสำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศทางการเมืองและเศรษฐกิจ (ถ้าเรามีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระดับชาติ)

เชิงอรรถ

¹ หนังสือและบทความที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาการพัฒนาของเกาหลีได้นั้นมีดังต่อไปนี้ 1) Council on East Asian Studies (Harvard University), (*Studies in The Modernization of the Republic of Korea : 1945-1975*, 8 volumes) 2) A.I.D. Evaluation Special Study, No.6, *Economic Development of Korea : Sui Generis of Generic* (1982) 3) Clive Hamilton, "Capitalist Industrialization in East Asia's Four little Tigers", "East Asia's Four Little Tigers" ใน *Journal of Contemporary Asia* (1985), (1983) 4) Clive Hamilton, *Capitalist Industrialization in Korea* (1986) 5) M. Launius, "The State and Industrial Labor in South Korea" *The Bulletin of Concerned Asian Scholars* (Oct.-Dec. 1984), 2-10 6) B. Cumings, "Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy :", *International Organization* (Winter, 1984), 7) N. Jacobs, *The Korean Road of Modernization and Development* (1985) 8) E. Mason et al, *The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea* (1985) 9) L. Jones and Ilsakong, *Government, Business and Enterpriship in Economic Development : The Korean Case* (1980)

² ในเรื่องของการเปรียบเทียบระหว่างพัฒนาการของนิคส์เอเชียและนิคส์ลาตินอเมริกาพร้อมทั้งรายละเอียดนั้นโปรดดู 1) B. Cummings, in F. Deyo (ed), *The Political Economy of New Asian Industrialism* (1987) 2) P. Berger et al, *In Search of An East Asian Development Model* (1988) เป็นการรวบรวมบทความต่าง ๆ ที่ได้อธิบายกระบวนการพัฒนาของเกาหลีใต้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ ก. การอธิบายโดยอาศัยปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมเป็นหลัก และ ข. การอธิบายที่เน้นปัจจัยทางสถาบันและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ 3) M. Hart-Landsberg, "Capitalism and Third world Economic Development : A Critical Look at the South Korean "Miracle", *Review of Radical Political Economics* (1984), 181-193 ซึ่งได้อธิบายว่าการพัฒนาของเกาหลีใต้เป็นผลจาก "International Sub-Contracting" กล่าวคือเป็นฐานการผลิตสำหรับบริษัทต่างชาติมากกว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางโครงสร้างและสถาบันภายในประเทศ เพราะเกาหลีใต้พัฒนาโดยการพึ่งพิงเทคโนโลยีและทุนจากต่างประเทศ บทความชิ้นนี้ได้วิเคราะห์กิจการต่าง ๆ ทางด้านสิ่งทอ อุปกรณ์ไฟฟ้า การต่อเรือ ปิโตรเคมี ฯลฯ และชี้ให้เห็นถึงการพึ่งพิงทางเทคโนโลยีและทุนตามที่ได้อ้างเอาไว้ 4) S. Chakravarty, "Development Strategies in the Asian Countries" in L. Emmerij, *Development Policies and the Crisis of the 1980's* (1987), 18-95 5) "The South Korean Export Miracle : Comparative Advantage or Government Creation ? Lesson for Latin America", in *Journal of International Affairs* (1988), 187-198 บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกนั้นมิได้เป็นแนวการพัฒนาที่จะประสบความสำเร็จได้เสมอไปเมื่อบางประเทศเลือกที่จะนำไปปฏิบัติ และได้ระบุว่าความสำเร็จของเกาหลีใต้นั้นยากที่ใครจะเลียนแบบได้ง่าย พร้อมทั้งกล่าวอีกด้วยว่าการประณามอเมริกาได้ในประเทศที่ประเทศในละแวกนี้ เช่น บราซิล เม็กซิโก และ อาร์เจนติน่าใช้นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าแบบยกระดับ (ทางเทคโนโลยี) ว่าเป็นแนวการพัฒนาที่ล้มเหลวนั้นไม่ถูกต้องนัก เพราะควรมีการคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ประกอบการวินิจฉัยด้วย (ไม่ใช่ว่าจะโจมตีว่า

ความล้มเหลวมาจากนโยบายเพื่อทดแทนการนำเข้าอย่างเดียว)

³ ในเรื่องว่าด้วยหนี้สินของอเมริกาได้และผลกระทบต่างๆ นั้น โปรดดู 1) H. Wiarda, "The Politics of Third World Debt," *Political Science and Politics*, (Sept, 1990), 411, 418 2) H. Schmiegelow, "The Mexican Debt Agreement : A Model for solving International Debt Problem" *Aussenpolitik* 3, (1990), 291-296 3) S. Gulati, "Capital Flight : Causes, Consequences and Cures", *Journal of International Affairs*, (1989), 165-168 4) J. Pool and S. Ramos, "The Uneasy Calm : Third world debt The Case of Mexico", *Monthly Review*, (Mar. 1985), 7-19 5) R. Pollin and E. Zepeda, "Latin American Debt : The Choices Ahead", *Monthly Review*, (Feb. 1987), 1-16

⁴ D. Halberstam, *The Reckoning* (1986) ในบทที่ 50 และ 51 (หน้า 690-706) ได้อธิบายว่ามีชาวอเมริกันหลายคนทีเดียวที่เชื่อว่าเกาหลีได้กำลังจะเป็น "ญี่ปุ่นที่สอง" ในขณะที่ 2) J. Fallows, Korea is not Japan", *The Atlantic* (Oct. 1988), 22-23 ได้ระบุว่าคนเกาหลีได้ไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อถูกเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นเพราะพวกเขาไม่ชอบญี่ปุ่นเลย ในบทความนี้ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการที่เกาหลีได้ถูกโจมตีจากสหรัฐฯ เพราะมีความเห็นว่าเกาหลีได้จะไม่มีพฤติกรรมทางการค้าเหมือนกับญี่ปุ่น

⁵ *International Herald Tribune* (Aug. 21-22, 1990), (July 4, 1990), (July 9, 1990), (Dec. 16-17, 1989), (July 5, 1990) เกาหลีได้มองว่าต่างประเทศ โดยเฉพาะญี่ปุ่นกำลังสงวนปกป้องความได้เปรียบทางเทคโนโลยีของตน เพราะเกรงว่าถ้าหากเกาหลีได้มีเทคโนโลยีระดับสูงแล้วก็จะอาศัยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าในการตัดหน้าและแย่งส่วนแบ่งของตลาดไป เกาหลีได้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความสามารถทางด้านเทคโนโลยีซึ่งในปัจจุบันเกาหลีได้อยู่ในอันดับที่ 13 ของโลก ทางด้าน Research and Development โดยมีนักวิจัยประมาณ 58,000 คน และงบประมาณการวิจัย ถึง 3.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ

กระทรวงการค้าและการอุตสาหกรรมของเกาหลีได้ได้เสนอให้รัฐบาลตั้งงบประมาณสำหรับการวิจัยค้นคว้าซึ่งมูลค่าประมาณ 39.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในช่วงปี ค.ศ. 1990-1994 โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนด้วยกันคือ 16.6 พันล้านเหรียญ หรือ 40 เปอร์เซ็นต์สำหรับการวิจัยค้นคว้า ส่วนที่เหลือก็เพื่อการพัฒนาสมรรถนะทางการผลิตที่มีอยู่

⁶ *International Herald Tribune*, (July 5, 1990), *Far Eastern Economic Review*, (Nov. 22, 1990)

⁷ *International Herald Tribune*, (Dec. 13, 1990), (Jan. 21, 1990)

⁸ H.B. Im, "The Rise of Bureaucratic Authoritarianism in South Korea", *World Politics* (1987), 231-257

⁹ ดู 1) พิษณุ สุนทรารักษ์, "ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเกาหลีใต้ : บทเรียนสำหรับประเทศไทย", (เอกสารประกอบการอภิปราย, โครงการเกาหลีศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มธ., 2532) 2) C. Barone, "Dependency, Marxist Theory Salvaging The Idea of Capitalism in Korea", *Review of Radical Political Economics*, (1983), 43-67 3) A. Foster-Carter, "Korea and Dependency Theory", *Monthly Review* (October, 1985), 27-34

¹⁰ P. Nolan, "Assessing Economic Growth in Asian Nics", *Journal of Contemporary Asia*, (1990), 41-63

¹¹ คู 1) พิษณุ สุนทรารักษ์ อ้างแล้ว 2) P. Evans, **Dependent Development** (1979)

¹² M. Atkinson and W. Coleman, " Strong State and Weak State... ", **British Journal of Political Science**, (1989), 47-67 2) A. Tillotson, " Open States and Open Economic ", **Comparative Politics**, (Apr. 1989), 339-354 3) T. Bamat, " Relative State Autonomy and Capitalism in Brazil and Peru, **Insurgent Sociologist** (Spring, 1997), 74-84

¹³ 1) P. Berger, อ้างแล้ว 2) J. Barros and D. Graham, " The Brazilian Economic Miracle Revisited : ... ", **Latin American Research Review**, (1978), 5-38 3) D. Dye and C. Souza, " A Perspective on the Brazilian State ", **Latin American Research Review**, (1979) 81-98 4) J. Malloy, **Authoritarianism and Corporatism in Latin America** (1977) 5) R. Munck, " State Intervention in Brazil : Issues and Debates ", **Latin American Perspective**, (1979), Fall, 16-31

¹⁴ P. Nolan, อ้างแล้ว

¹⁵ คู 1) P. Flynn, **Brazil : A Political Analysis**, (1978) 2) G. O'Donnell, **Modernization and Bureaucratic Authoritarianism**, (1973), " Reflections on the Patterns of change in the Bureaucratic - Authoritarian State, **Latin American Research Review** (1978) 3) A. Stepan, (ed.) **Authoritarian Brazil** (1973) 4) D. Collier, **The New Authoritarianism in Latin American**) (1979)

¹⁶ Y.W. Rhee et al, **Korea's Competitive Edge**, (1984)

¹⁷ M. Clifford, " Limits to Growth ", **For Eastern Economic Review** (Feb. 18, 1988)

¹⁸ M. Clifford, " Appearances are deceptive ", **Feer** (Feb. 11, 1988), 2) M. Clifford and J. Moore, " Squeezed by success ", และ 3) M. Clifford an J. Moore, " Down different Roads ", **Far Eastern Economic Review** (March 16, 1989)

¹⁹ บทความของ Tun-jen and S. Haggard ใน F. Deyo (ed.) **The Political Economy of New Asian Industrialism** (1987)

ภาคผนวก
GNP Percapita, GDP and Distribution of GDP (1985)

Country	GNP/Capita (us \$)	GDP (billion) (us \$)	Distribution of GDP (%)			
			Ag	Ind	Mnf	Ser
Thailand	800	38.24	17	30	20	53
Asian Nics.						
Korea	2,150	86.18	14	41	28	45
Taiwan	3,060	59.15	6	50	41	44
Hong Kong	6,230	30.73	1	31	24	68
Singapore	7,420	17.47	1	37	24	62
Latin America Nics.						
Brazil	1,640	188.25	13	33	-	54
Mexico	2,080	177.36	11	35	-	54
Argentina	2,130	65.92	-	-	-	-

SOURCE : World Development Report 1987., World Bank

Structure of Manufacturing Exports, 1984.

	Manuf	Food. BEF	Textiles	Chemical	Metal	Other
		Tabaco			Manuf.	Manuf.
Thailand	61.2	28.7	13.1	2.4	7.9	9.1
Asian Nics.						
Korea	96.1	1.1	30.3	8.6	43.0	13.2
Taiwan	-	-	-	-	-	-
Hong Kong	99.4	1.1	42.2	3.4	36.1	16.6
Singapore	89.7	5.1	4.0	30.6	36.4	13.6
Latin America Nics.						
Brazil	72.5	25.5	7.7	12.1	13.3	13.7
Mexico	11.6	0.6	0.6	4.0	4.0	2.3
Argentina	50.6	27.4	5.5	9.4	4.1	4.2

SOURCE : International Trade Statistics Yearbook 1984(3)

Structure of Manufacturing (1984)

Country	Food Ag	Textile S Clothing	Machiner	Chemical	Other
Thailand	23	25	12	2.4	32
Asian Nics.					
Korea	9	17	29	11	35
Taiwan	-	-	-	-	-
Hong Kong	-	-	-	-	-
Singapore	3	4	52	6	35
Latin America Nics.					
Brazil	19	10	18	11	41
Mexico	28	12	13	13	34
Argentina	24	9	15	12	40

SOURCE : World development report., World Bank

* Data from NESDB, Thailand.

A traditional marriage ceremony. Korean women do not assume their husbands name upon marriage.